

Geliş Tarihi:
18.04.2022
Kabul Tarihi:
23.05.2022
Yayımlanma Tarihi:
30.09.2022

Kaynakça Gösterimi: Ülgen, B. B. (2022). Rüçhan hakkının kullanımında artan payların akıbeti. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Hukuk Sayısı*, 21(44), 909-920. doi: 10.46928/iticusbe.1104230

RÜÇHAN HAKKININ KULLANIMINDA ARTAN PAYLARIN AKİBETİ*

Araştırma

Betül Büşra Ülgen

Sorumlu Yazar (Correspondence)

ulgenbetulbusra@gmail.com

Betül Büşra Ülgen, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk yüksek lisans programı öğrencisidir. Serbest avukatlık yapmakta ve Ticaret Hukuku ile Borçlar Hukuku alanlarında incelemeler yapmaktadır.

* Bu makale, İstanbul Ticaret Üniversitesi Özel Hukuk Yüksek Lisans Öğrencisi Betül Büşra Ülgen tarafından hazırlanan “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Şirket Pay Sahibinin Rüçhan Hakkı” isimli yüksek lisans tezinden uyarlanmıştır.

RÜÇHAN HAKKININ KULLANIMINDA ARTAN PAYLARIN AKİBETİ

Betül Büşra Ülgen
ulgenbetulbusra@gmail.com

Özet

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun m. 461 hükmü ile düzenlenen rüçhan hakkı, anonim şirket pay sahibinin, sermaye artırımını sonucu ihraç edilen payları, belli bir oran dahilinde satın almasını sağlar. Böylece pay sahibi, şirket içerisindeki oransal konumunu muhafaza eder. Rüçhan hakkının kullanılması için, her sermaye artırımını kararı sonrasında kural olarak, hakkın kullanım süreci de gerçekleşecektir. Ancak rüçhan hakkı, her zaman tüm pay sahiplerince kullanılmamaktadır. Bazen de rüçhan hakkına kısıtlama getirilir ve kısıtlama kararına rağmen ortaya çıkan paylar satın alınmaz. Bu durumda, artan payların akıbetinin ne olacağı sorusunun cevaplanması gerekir.

Amaç: Bu makalede, rüçhan hakkıyla ilgili genel bilgiler verildikten sonra, artan payların akıbeti hakkındaki sorun incelenmeye çalışılacaktır.

Yöntem: Literatür araştırmasına dayanan bu çalışmada, rüçhan hakkına yönelik yasal düzenlemeler ve öğretici görüşleri incelenmiştir.

Bulgular: Türk Ticaret Kanunu rüçhan hakkını tek bir madde ile düzenlemiştir. Bunun yanında rüçhan hakkı ile doğrudan doğruya bağlantılı hususlarda da rüçhan hakkına yönelik atıflar bulunmaktadır. Ancak rüçhan hakkının kullanımını sonucunda artan payların akıbetine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır.

Özgünlük: Bu çalışmada rüçhan hakkının kanuni kullanımı ve hakkın kullanımının kısıtlanması ihtimalleri ayrı ayrı incelenmiştir. Ayrıca esas sözleşme, genel kurul ve yönetim kurulunun olası yetkilerine değinilmiştir.

Anahtar kelimeler: Rüçhan Hakkı, Esas Sözleşme, Genel Kurul, Yönetim Kurulu

JEL Sınıflandırması: K20

THE FATE OF REMAINING SHARES WHILE EXERCISING PRE-EMPTIVE RIGHT

Abstract

The pre-emptive right, regulated by the provision of article 461 of the Turkish Commercial Code No. 6102, allows the shareholder of the joint stock company to purchase the shares issued as a result of the capital remain within a certain rate. Thus, the shareholder maintains its proportional position within the company. In order to exercise the pre-emptive right, as a rule, the process of exercise of the right will take place after each capital remain decision. However, the pre-emptive right is not always exercised by all shareholders. Sometimes the pre-emptive right is restricted, and the resulting shares are not purchased despite the restraining order. Case, the question of what the fate of the remained shares will need to be answered.

Purpose: In this article, after giving general information about the pre-emptive right, the problem of the fate of the remained shares will be examined.

Method: In this study, which is based on literature research, legal regulations and doctrine regarding the pre-emptive right were examined.

Findings: The Turkish Commercial Code regulates the pre-emptive right with a single article. In addition, there are references to the pre-emptive right in matters directly related to the pre-emptive right. However, there is no clear regulation on the fate of the remained shares as a result of the exercise of the pre-emptive right.

Originality: In this study, the legal use of the pre-emptive right and the possibility of restricting the exercise of the right are examined separately. In addition, the articles of association, the general assembly and the possible powers of the board of directors are mentioned.

Keywords: Pre-Emptive Right, Articles of Association, General Assembly, Board of Directors

JEL Classification: K20

GİRİŞ

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 461 hükmü ile rüçhan hakkını beş fıkradan oluşacak şekilde düzenlemiştir. Kanun koyucu rüçhan hakkının kullanımı için alınması gerekli sermaye artırımı kararı ile rüçhan hakkının kullanım esaslarının belirlenmesine ilişkin görev paylaşımları yapmak suretiyle konuyu ana aşamalarıyla ele almıştır. Ancak rüçhan hakkının kısıtlanmış olması veya olmaması ihtimalleri doğrultusunda; hiç veya kısmen kullanılmamış olması durumuna yönelik bir düzenlemeye gidilmemiştir.

Aşağıda rüçhan hakkı ve hakkın kullanım süreciyle ilgili genel bilgiler verildikten sonra, rüçhan hakkının kullanılmaması durumunda şirketin elinde kalan payların akıbetinin ne olacağına dair değerlendirmeler yapılacaktır.

I. GENEL OLARAK RÜÇHAN HAKKI

Anonim şirket pay sahipliği haklarından biri olan rüçhan hakkı, TTK m. 461 hükmünde beş fıkradan oluşmak üzere düzenlenmiştir. Anılan maddenin ilk fıkrası rüçhan hakkını “*Her pay sahibi, yeni çıkarılan payları, mevcut paylarının sermayeye oranına göre, alma hakkını haizdir*” şeklinde tanımlamıştır. Bu hükümden anlaşılacağı üzere rüçhan hakkı, yeni pay ihracı sonucunu doğuran sermaye artırımı işlemi dolayısıyla kullanılan ve pay sahiplerine alım hakkı tanıyan bir haktır (Korkmaz: 2022, s.20; Değirmencioğlu Aydın: 2021, s.10; Bahtiyar: 2017, s.297).

Anonim şirketlerde sermaye artırımı, sermayenin ne şekilde elde edildiğine göre ikiye ayrılmakta ve şirketin kullanılabilir öz kaynaklarının sermayeye aktarılmasında iç kaynaklardan sermaye artırımı, taahhüt suretiyle sermaye eklenmesinde ise dış kaynaklardan sermaye artırımı söz konusu olmaktadır (Moroğlu: 2018, s. 5-7).

Hemen belirtmek gerekir ki iç kaynaklardan yapılan sermaye artırımında ortaya çıkan paylar, herhangi bir alım hakkı kullanımına gerek kalmaksızın, kendiliğinden pay sahiplerine dağıtılmaktadır (Tekinalp: 2015, s. 94). Keza iç kaynaklardan yapılan sermaye artırımı sonucu oluşan ve pay sahiplerinin kendiliğinden kazandıkları bu paylara da bedelsiz (gratis) pay adı verilmektedir (Moroğlu: 2018, s. 261-262; Pulaşlı: 2017, s.623). Dolayısıyla m. 461/1 hükmünün ifade ettiği “*yeni çıkarılan paylar*” anonim şirketin dış kaynaklardan sermaye artırımına gitmesi sonucu ortaya çıkacaktır (Bahtiyar: 2017, s. 298). Bedelsiz pay edinme hakkından farklı bir kurum olan -örneğin bedelsiz pay edinme hakkının kaldırılmamasına karşın genel kurul kararı ile kısıtlanabilen- rüçhan hakkı da yeni ihraç edilen payları konu almaktadır (Moroğlu: 2018, s. 148-149).

Anılan fıkranın devamında yer alan “*...mevcut paylarının sermayeye oranına göre...*” ifadesi ise rüçhan hakkının konusuna dair bilgi verici niteliktedir (Cenkci: 2016, s.316-317). Diğer bir ifadeyle rüçhan hakkı sahiplerinin yeni çıkarılan paylar üzerindeki alım yetkisi, mevcut paylarının sermaye artırımından önceki sermaye içerisindeki oranına göre belirlenecektir (Şehirli Çelik & Diğerleri: 2013, s.118; Epçeli: 2010, s.3595). Belirtmek gerekir ki pay sahibinin sermaye içerisinde sahip olduğu

oranın hesaplanmasında, sahip olduğu payların itibari değeri esas alınacaktır (Değirmencioğlu Aydın: 2021: s. 146). Şu hâlde rüçhan hakkı, dış kaynaklardan sermaye artırımını yapan bir anonim şirkette ihraç edilen yeni paylar üzerinde, pay sahiplerinin paylarının mevcut sermaye karşısındaki oranınca alım yetkisi tanıyan bir pay sahipliği hakkı olarak tanımlanabilecektir.

II. RÜÇHAN HAKKI SAHIPLİĞİ

Rüçhan hakkının sahibi, bir diğer ifadeyle öznesi, pay sahipleridir. Zira m. 461/1 hükmü de “*Her pay sahibi...*” ifadesiyle başlamaktadır. Ancak TTK kapsamında “rüçhan hakkı” kenar başlığını taşıyan m. 461 hükmü dışında diğer bazı maddelerde de rüçhan hakkının tanınabileceği düzenlenmiştir. Bu durum rüçhan hakkının öznesi bakımından ikili bir ayırım yapmayı beraberinde getirmektedir. Şöyle ki, m. 461 hükmünde düzenlenen rüçhan hakkı, kaynağını kanundan alan bir pay sahipliği hakkı olarak, rüçhan hakkının dar anlamını oluşturacaktır. Buna karşın TTK kapsamında yer alan sair hükümler sebebiyle tanınmasına imkân verilen rüçhan hakkı ise hukuki işlem temeline dayanmak suretiyle, hakkın geniş anlamını oluşturacaktır (Korkmaz: 2022, s. 45 vd.; Değirmencioğlu Aydın: 2021, s.50-53).

A. Kanuni Rüçhan Hakkı Sahibi Olarak Pay Sahipleri

Pay sahipleri, m. 461/1 hükmündeki ifadeden ötürü, rüçhan hakkının kanuni öznesini teşkil etmektedir. Rüçhan hakkı sahibi için söylenenler, kural olarak pay sahiplerini hedef alacaktır. Bu nedenden ötürü pay sahibinin rüçhan hakkı, dar anlamda rüçhan hakkı olarak da yorumlanmıştır (Değirmencioğlu Aydın: 2021, s.50).

Pay sahibinin rüçhan hakkını kullanma ehliyeti ise pay sahipliğinin kazanılmış olmasına bağlıdır. TTK m. 344/1 hükmü uyarınca taahhüt edilen pay bedelinin en az dörtte birinin tescilden önce ödenmiş olması, pay sahipliğinin geçerli şekilde doğması için yeterlidir. Dolayısıyla sermaye koyma borcu henüz sona ermemiş olmakla birlikte, tescil anında asgari sermaye tutarının ödenmiş olması, pay sahibi olarak rüçhan hakkını kullanma ehliyeti kazandıracaktır (Tekinalp: 2015, s. 365).

Belirtmek gerekir ki pay sahibinin rüçhan hakkını kullanmasında sahip olduğu payın senede bağlanmış olup olmadığı; senede bağlanmış paylar bakımından, payın nama veya hamiline yazılı olup olmadığı önem taşımamaktadır (Değirmencioğlu Aydın: 2021, s. 90-91). Rüçhan hakkının kullanılmasında pay sahibinin, çıplak pay ve nama yazılı paylarda m. 499/1 uyarınca pay defterine bakılması suretiyle, hakkı kullanmaya yetkili olduğunun tespiti gerekir. Hamiline yazılı pay senetlerinde ise yetkili kişi, m. 489 hükmü uyarınca Merkezi Kayıt Kuruluşu’na bildirilmiş olan senet zilyedi olacaktır.

B. Hukuki İşlem Temeline Dayanan Rüçhan Hakkı Sahipleri

Kanuni rüçhan hakkı sahiplerinin yanı sıra TTK içerisinde yer alan bazı hükümlerin verdiği cevazla, esas sözleşmede belirtilmek suretiyle, pay sahibi olmayan kimselerin de rüçhan hakkı sahibi olabilmesi mümkün kılınmıştır (Şehirli Çelik& Diğerleri: 2013, s. 119). Bu doğrultuda başlıkta

zikredildiği şekilde rüçhan hakkının kaynağını oluşturan hukuki işlem, anonim şirket esas sözleşmesi olmaktadır (Kocayusufpaşaoğlu: 2014, s. 95). Esas sözleşme ile rüçhan hakkı; rüçhan hakkında imtiyaz veren imtiyazlı pay, intifa senedi ve katılma intifa senedi çıkarılması suretiyle tanınabilmektedir (Değirmencioğlu Aydın: 2021, s. 113 vd.; Manavgat& Diğerleri: 2013, s. 290-291).

İlk olarak belirtmek gerekir ki rüçhan hakkında imtiyaza sahip olan payların varlığında, imtiyaz sahibi esasen pay sahibidir. Ancak bu kişinin pay sahibi olmasına karşın, kanuni pay sahipleri ile karıştırılmaması gereklidir. Zira imtiyazlı pay sahibine tanınan hakkın kaynağı esas sözleşmedir. Daha açık bir şekilde söylemek gerekirse, imtiyazlı pay sahibi, kanunun kendisine m.461/1 hükmü ile tanıdığı rüçhan hakkından fazlasına sahiptir ve hakkında fazlalık oluşturan kısım, hukuki işlem temeline dayanmaktadır (Moroğlu: 2018, s. 167).

İmtiyazlı pay oluşturulması suretiyle rüçhan hakkının tanınabileceği hususu, TTK m. 478/1-2 fıkralarında düzenlenmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki paylarda imtiyaz olup olmadığı hususu m. 339/2-d bendi uyarınca, esas sözleşmede yer alması zorunlu olan hususlardandır. Dolayısıyla imtiyazlı pay çıkarılmak suretiyle rüçhan hakkının tanınması, esas sözleşmede bir değişiklik yapılmasını gerekli kılacaktır. Esas sözleşmenin değiştirilmesi ise m. 408/2-a bendi uyarınca genel kurula tevdi edilmiş vazgeçilmez görev ve yetkilerden biridir.

Sonuç olarak rüçhan hakkında imtiyaz içeren pay oluşturulması, esas sözleşme değişikliği gerektiren ve genel kurul tarafından alınması gerekli bir karara dayanmaktadır. TTK m. 421 hükmü esas sözleşme değişikliğinde sağlanması gereken toplantı ve karar nisaplarını düzenlemektedir. Anılan hükmün m. 421/3-b bendi uyarınca, rüçhan hakkında imtiyaz veren pay çıkarılabilmesi, sermayenin en az yüzde yetmiş beşini oluşturan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin olumlu oyuna bağlıdır. Keza bu nisap devam eden toplantılarda da aranmaktadır (m. 421/4).

Hukuki işlem temeline dayanılması suretiyle tanınabilecek ikinci tür rüçhan hakkı ise intifa veya - intifa senedinin bir türü olan- katılma intifa senedi ile oluşturulmaktadır (Moroğlu: 2018, s. 167-169). TTK m. 503 hükmünde intifa senedinin pay sahipliği hakkı veremeyeceği belirtilmiştir. Ancak hükmün devamında kâr ve tasfiye payı ile yeni çıkarılan payları alma hakkı taşıyabileceğine yer verilmiştir. Şu hâlde kapsamına rüçhan hakkı dahil edildiği takdirde intifa senedi ve katılma intifa senedi de sahibine rüçhan hakkı kazandırmış olacaktır.

İntifa senedi çıkarılmasını düzenleyen m. 502 hükmüne göre intifa senedi, ilk esas sözleşmede yer almıyorsa, esas sözleşmenin değiştirilmesi suretiyle çıkarılabilecektir. İntifa senedi çıkarılmasına ilişkin kanunda özel bir nisap yer almadığı için esas sözleşme değişikliklerinde uygulanan genel nisap düzenlemesine, yani m. 421/1 hükmüne uygun karar alınacaktır. Anılan fıkra uyarınca genel kurul, sermayenin en az yarısının bulunduğu toplantıda, toplantıda bulunanların salt çoğunluğu ile karar alacaktır. İkinci toplantı içinse sermayenin en az üçte birinin temsili gerekecektir.

III. SERMAYE ARTIRIMI ve RÜÇHAN HAKKININ KULLANIMI

İster pay sahipliğine ister hukuki işlem temeline dayansın, rüçhan hakkının kullanılabilmesi için sermaye artırımına karar verilmesi gerekmektedir (Değirmencioğlu Aydın: 2021, s. 149). Ayrıca rüçhan hakkının kısıtlandığına dair bir kararın da alınmamış olması şarttır. Bu noktada TTK m. 456 ve devamı hükümlerinde düzenlenen sermaye artırımına değinmek gereklidir.

İlk olarak dış kaynaklardan sermaye artırımı yapılabilmesi için gerekli kanuni süreçler işletilmelidir (Pulaşlı: 2017, s. 544). Bu süreçte ilk adım m. 456/1 uyarınca, taahhüt edilen sermaye paylarının tamamen ödenmesiyle tamamlanacaktır. Yine şirketin belli bir amaca özgülenmemiş ve serbestçe tasarruf edebileceği öz kaynaklarının bulunması halinde, m. 462/3 hükmü uyarınca bu kaynaklar sermayeye eklenmeden, dış kaynaklardan sermaye artırımına geçilemeyecektir (Tekinalp: 2015, s. 126-127). Keza şirketin sermaye artırımı yapabilmesi için m. 376/2 doğrultusunda son yıllık bilançosuna göre sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kalmamış olması gereklidir. Zira bu durumun varlığında şirket ancak, kalan üçte birle yetinme yahut sermayenin tamamlanması kararı alabilecektir (Moroğlu: 2018, s. 60-62).

Yukarıda belirtilen şartların sağlanmış olması halinde şirket; esas sermaye sisteminde genel kurul, kayıtlı sermaye sisteminde yönetim kurulu tarafından sermaye artırım kararını alabilecektir (Pulaşlı: 2017, s. 549-550; Manavgat & Diğerleri: 2013, s. 314). Sermaye artırım kararı, bir pay sahipliği hakkı olarak soyut şekilde payın içinde bulunan rüçhan hakkının, somutlaşarak paydan bağımsız şekilde kullanılmasını mümkün kılmaktadır (Yıldız:1996, s. 253). Bir diğer ifadeyle sermaye artırım kararı sonrasında rüçhan hakkı, paydan bağımsız olarak devir gibi hukuki işlemlere konu olabilecektir.

Rüçhan hakkının kullanım esaslarını kural olarak yönetim kurulu belirler (Tekinalp: 2015, s. 359). Yönetim kurulu kararında; ihraç edilen payların bedellerini, bu paylara ilişkin sermaye borcunun nasıl ve ne şekilde ödeneceğini, ödemenin yapılacağı bankanın hesap bilgileri gibi unsurları gösterir (Tekinalp: 2015, s. 132; Yıldız: 2012, s. 810). Aynı kararda rüçhan hakkının kullanılmaması halinde artan payların ne şekilde değerlendirileceği de belirlenebilir (Değirmencioğlu Aydın: 2021, s. 165).

Bu doğrultuda rüçhan hakkı sahipleri kendilerine verilen en az on beş günlük -hak düşürücü- süre içerisinde rüçhan beyanında bulunarak ve m. 459/2 uyarınca iştirak taahhütnamesini imzalayarak haklarını kullanmış olurlar.

IV. SERMAYE ARTIRIMI SONUCUNDA PAYLARIN ARTMASI

Sermaye artırım sürecinde taahhüt edilen sermayenin ne şekilde temin edileceği, hedeflenen yeni sermaye miktarına ulaşılması bakımından önem arz eder. Şöyle ki, sermaye artırımını kimi zaman, pay sahiplerinin genel kurulda sermaye artırım kararı aldıkları anda taahhüt edilip ödenmek suretiyle gerçekleştirilebilmektedir (Tekinalp: 2015, s. 133). Kısa yoldan sermaye artırımını olarak da isimlendirilen bu yöntemde, sermaye artırım kararı alındığı anda pay sahipleri zaten tüm sermaye

borcunu ifa etmiş bulunurlar ve bu durumda rüçhan hakkının kullanılması sürecinin başlatılmasına gerek kalmaz (Moroglu: 2018, s. 9).

Mamafih kısa yoldan sermaye artırımına gidilmediği takdirde şirket yeni paylar ihraç ederek bu payların satın alınmasını bekleyecektir. Hemen belirtelim ki yeni payların tahsisinde, haklı sebeplerin varlığı halinde, pay sahiplerinin rüçhan hakkı kısıtlanarak ihraç edilen paylar üçüncü kişilere de sunulabilmektedir (m. 461/2).

Rüçhan hakkı kısıtlanmış olsun ya da olmasın, ihraç edilen yeni payların muhataplara sunulması sonucunda, tüm payların satın alınmaması, yani artan payların kalması da ihtimal dahilindedir. Aşağıda artan payların kalması ihtimali, rüçhan hakkının kullandırılıp kullandırılmadığı seçeneklerine göre incelenecektir.

A. Rüçhan Hakkının Kısıtlanması Sonucunda Artan Payların Akıbeti ve Özellikle Pay Sahiplerinin Haklarının Canlanıp Canlanmayacağı Sorunu

Sermaye artırımı işleminde kural, rüçhan hakkı sahiplerinin haklarını kullanmaları şeklindedir. Ancak şirket menfaati için her seferinde en uygun yol, yukarıda anlatılan sürecin işletilmesi olmayabilir (Adıgüzel: 2014, s. 6). Gerçekten de şirketin sermaye artırımına gitmesinde yatan hedef, kimi zaman rüçhan hakkının kullanılmamasını gerekli kılmaktadır (Yıldız: 2012, s. 811). Örneğin şirketin halka arzı hedefleniyorsa yahut şirket bir işletme devralmak niyetindeyse, böyle bir durumda pay sahiplerinin rüçhan haklarını kullanmaları, şirketin hedefine ulaşmasını engelleyecektir (Bahtiyar: 2017, s. 297; Türkmen: 2017, s. 2337). Bu gibi durumlarda m. 461/2 hükmü uyarınca, sermaye artırımını kararının alındığı genel kurul toplantısında (kayıtlı sermaye sisteminde bu kararı da yetkilendirildiği takdirde yönetim kurulu alacaktır), rüçhan hakkının kısıtlanması kararı da alınabilecektir (Cenkci: 2016, s. 327-329).

Rüçhan hakkı doğrudan doğruya, m. 461/2 uyarınca kısıtlanabileceği gibi şirketin, hakkın kullanımını sınırlandırıcı etkiye sahip bir işlemi ile de kısıtlanabilir (Adıgüzel: 2014, s. 30). Bazı paylara rüçhan hakkında imtiyaz tanınması veya intifa senedi çıkarılması durumunda, hukuki işlem temeline dayanan rüçhan hakkı sahiplerinin varlığı oranında, pay sahiplerinin rüçhan hakkı da kısıtlanmış demektir (Türkmen: 2017, s. 2329; Yıldız: 2012, s. 813).

İşte burada gerek genel kurulca alınan kısıtlama kararı gerekse esas sözleşmesel rüçhan hakkı sahiplerinin haklarını kullanmamalarının neticeleri değerlendirilmelidir. Belirtmek gerekir ki pay sahiplerinin rüçhan haklarının kısıtlanması sonucunu doğuran işlemlerde, pay sahiplerinden kısılan peni payların belirli bir amaca ya da kişiye izafe edildiği görülmektedir (Değirmencioğlu Aydın: 2021, s. 334). Daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse rüçhan hakkı, alelade kişilere ya da amaçlara savrulmaksızın, ancak izahı yapılmış ve gerekçelendirilmiş amaçlar doğrultusunda kısıtlanabilir. Örneğin şirketin bir işletme devralması durumunda rüçhan hakkı, işletme değerine denk düşecek sermaye miktarına tekabül eden oranda pay için kısıtlanacaktır. Yahut önceki dönemlerde yapılmış bir sermaye azaltılması işleminde payı itfa edilen kişiler için çıkarılan ve rüçhan hakkı veren intifa

senetlerinin varlığında, rüçhan hakkı, bu kimselerin şirketi katılımını sağlamak uğruna kısıtlanacaktır (Adıgüzel: 2014, s. 18). Kısacası rüçhan hakkının kısıtlandığı her durumda payların tahsis edileceği bir amaç yahut kişi bulunmaktadır. Pay sahiplerinin rüçhan hakkı da bu amacın gerçekleşmesi veya ilgili kişinin rüçhan hakkını kullanması uğruna kısıtlanmaktadır.

Dolayısıyla rüçhan hakkının kısıtlanmasına rağmen sermaye artırımını sonucunda artan payların varlığı halinde, örneğin halka arz için belirlenen yüzde oranına ulaşamamasında kalan kısım üzerinde, pay sahiplerinin rüçhan hakkı yeniden canlanmalıdır (Değirmencioğlu Aydın: 2021, s. 202; Yıldız: 1996, s. 183). Zira uğruna kısıtlama kararı verilen amacın hiç veya tam olarak gerçekleşmemesi durumunda, pay sahiplerinin rüçhan haklarını kısıtlamanın haklı sebebi ortadan kalkmış, bir diğer ifadeyle, kısıtlama kararı -hukuken değilse de fiilen- kısmen ya da tamamen hükümsüz kalmıştır. Şu hâlde artan paylar üzerinde şirket yönetiminin serbestçe karar vermeden önce bu payları, m. 461/1'de belirtilen hesaplara, pay sahiplerine sunması gerektiği kanaatindeyim.

B. Kanuni Rüçhan Hakkının Kullanılmaması Sonucu Artan Payların Akıbeti

Sermaye artırımını kararı alınırken, rüçhan hakkının kısıtlanmasına dair herhangi bir karar alınmadığı ve hukuki işlem temeline dayanan bir rüçhan hakkı sahipliğinin de bulunmadığı durumda, rüçhan hakkının kullanımına dair olağan süreç işletilecektir. Ancak rüçhan hakkının kullanımının iradiliği ilkesi gereği pay sahipleri, haklarını kullanmada veya devretmede serbesttir (Yıldız: 2012, s. 816; Epçeli: 2010, s. 3596). Dolayısıyla rüçhan hakkının kullanımı için tanınan hak düşürücü süre içerisinde herhangi bir tasarrufta bulunmayan pay sahibinin hakkı sona erecektir (Korkmaz: 2022, s. 144; Bahtiyar: 2017, s. 299; Hatemi: 2011, s. 141).

Belirtmek gerekir ki yönetim kurulunun m. 461/3 uyarınca, rüçhan hakkının kullanım esaslarını belirlemek için alacağı kararda, artan payların ne şekilde değerlendireceğini saptaması da mümkündür. Ancak bahsedilen içerik, yönetim kurulu kararının zorunlu içeriğini oluşturmamaktadır (Korkmaz: 2022, s. 132). Zira m. 461/3 hükmünde sadece rüçhan hakkının kullanımı için verilecek asgari süreye ilişkin bir kayıt bulunmaktadır. Artan payların akıbetine dair yönetim kurulu kararında bir düzenleme yer almaması halinde sorunun nasıl çözüleceği incelenmelidir.

1. Esas Sözleşme ile Düzenlenip Düzenlenemeyeceği

Rüçhan hakkının kullanılmaması sonucu artan payların akıbetine yönelik bir düzenlemenin şirket esas sözleşmesi ile yapılabiliyor yapılamayacağını belirlemede m. 339-340 hükümlerini değerlendirmek gerekecektir. Belirtmek gerekir ki anılan hükümlerde, tartışma konusuna dair bir açıklık bulunmamaktadır. Ancak öğretide bu durumun kanun koyucunun bilinçli bir tavrından ileri gelmeyip, kanun boşluğu olduğu, dolayısıyla artan pay mevzuunun esas sözleşme ile çözüme kavuşturulabileceği ifade edilmiştir (Değirmencioğlu: 2021, s.197-198; Görmez: 2017, s. 73-74; Oğuzman & Barlas: 2019, s. 107; Dural&Sarı: 2014, s. 134-137).

2. Genel Kurulun Karar Alma Yetkisi

Rüçhan hakkının kullanılmaması sonucunda artan payların ne şekilde değerlendirileceği sorusuna cevap olabilecek sùjelerden biri de genel kuruldur. Genel kurul esasen, m. 408/1 hükmünde ifade edildiği gibi kanunda ve esas sözleşmede açıkça öngörölen hallerde karar almaya yetkilidir.

TTK kapsamında genel kurulun, ne devredilmez görev ve yetkilerinde (m. 408) ne de esas sözleşme içeriğinde (m. 339) artan payların akıbetine ilişkin bir düzenleme yer almaktadır. Buna mukabil öğretide rüçhan hakkını kısıtlamaya hatta gerektiği takdirde tamamen kaldırmaya yetkili olan genel kurulun, rüçhan hakkının kullanılmaması ihtimalinde artan payların ne şekilde değerlendirileceğini belirlemeye -ve/veya yönetim kurulunu bu konuda yetkilendirmeye- de muktedir olması gerektiği ileri sürölmüştür (Korkmaz: 2022, s. 133; Değirmencioğlu Aydın: 2021, s. 197-198; Soykan: 2019, s. 415; Tekinalp& Diğerleri: 2017, N.13-78h).

Keza bir üstteki incelemede belirtildiği üzere, artan paylara ilişkin bir düzenleme yapan esas sözleşmenin, bu konuda genel kurulu görevlendirmesi halinde de bahsedilen sorun, genel kurul kararıyla çözülebilecektir.

3. Yönetim Kurulunun Yetkisi

Sermaye artırımında rüçhan hakkının kullanılmaması dolayısıyla satın alınmayan payların varlığında, bu hususa ilişkin olarak yukarıdaki çözümlerden birine gidilmemiş olmaması halinde, yetkili organ yönetim kurulu olmalıdır (Epçeli: 2010, s. 3600). Böyle bir durumda yönetim kurulu esasen m. 461/3 hükmü uyarınca hazırladığı ve bu hususa ilişkin eksik bıraktığı kararını, adeta düzenliyormuşçasına artan paylar üzerinde takdir yetkisine sahip olmalıdır (Soykan: 2019, s. 511).

Bir kez daha belirtmek gerekir ki bahsedilen sonuç, hak sahiplerinin süresi içinde haklarını kullanmamaları dolayısıyla gerçekleşmektedir (Özsungur: 2014, s.159). Bu noktada yönetim kurulundan artan payları bir kez daha pay sahiplerine sunmasını beklemek kanaatimce yerinde olmayacaktır (Şener: 2017, s. 588; Tekinalp&Diğerleri: 2017, N.13-78h; Epçeli: 2010, s. 3600). Yönetim kurulunun bu safhada şirket menfaati ile dürüstlük kurallarını -özellikle eşit işlem ilkesini- gözeterek serbestçe tasarrufta bulunması gerekir (Eminoğlu: 2015, s. 84). Zira gelinen noktada rüçhan hakkı, çalışmanın en başında açıklanan misyonunu gerçekleştirmiş olacaktır. Dolayısıyla yönetim kurulu artık şirket menfaatleri ve sermaye artırımının hedefi doğrultusunda en hızlı şekilde sonuca ulaşmak adına takdirini kullanmalıdır (Şehirali Çelik&Diğerleri: 2013, s. 273).

SONUÇ

Rüçhan hakkının kullanılmaması ihtimalinde karşılaşılabilecek duruma ilişkin yapılan araştırmada, varılan sonuçlar ve ileri sürölen çözüm önerilerini kısaca belirtmek gerekmektedir.

İlk olarak rüçhan hakkının kullanılmamasının sebebi belirlenmelidir. Genel kurul tarafından rüçhan hakkına yönelik kısıtlama kararı alınmışsa yahut esas sözleşmesel rüçhan hakkı mevcutsa,

kullanılmayan rüçhan hakkına tekabül eden yeni pay miktarıyla orantılı şekilde, pay sahiplerinin kanuni rüçhan hakkı canlanmalıdır.

Buna karşın rüçhan hakkı, doğrudan doğruya pay sahiplerince kullanılmamışsa, rüçhan hakkının bağlı olduğu sürenin hak düşürücü niteliği de göz önüne alınarak, artan payların bir kez daha pay sahiplerine sunulması gerektiği yönünde bir yaklaşım benimsenmemelidir. Şu hâlde artan paylar üzerinde yönetim kurulu, şirket menfaatleri ve hakkaniyet çerçevesinde, serbestçe tasarrufta bulunabilmelidir.

Mamafih şirket esas sözleşmesi veya genel kurul kararı ile de bu hususa çözüm getirilebileceğinin kabulü gereklidir. Özellikle rüçhan hakkında imtiyazlı paylar ile rüçhan hakkı tanınan intifa senetlerinin varlığı halinde, esas sözleşmesel rüçhan hakkı sahiplerinin alınan her sermaye artırım kararında mı yoksa belli bir süreyle mi hak sahibi olduklarının belirlenmesi, rüçhan hakkının sürekli olarak kısıtlanması sonucunun ortaya çıkmaması açısından önem taşımaktadır.

Esas sözleşmeyle artan payların akıbeti hakkındaysa, pay sahiplerinin haklarını kullanmaması halinde nasıl bir yol izleneceğinin belirlenmesi, örneğin pay sahiplerine bir kez daha süre verilmesi yahut eski pay sahiplerine çağrıda bulunulacağı gibi bir çözümün getirilmesi, hiç değilse bu hususa genel kurulun karar vereceğinin belirtilmesi, konuyla ilgili duraksamaları önlemeye yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, B. (2014). “Anonim Şirketlerde Rüçhan Hakkının Sınırlanması veya Kaldırılması”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVIII, S. 1, s.1-48.
- Bahtiyar, M. (2017). Ortaklıklar Hukuku, 12. Bası, İstanbul.
- Cenkci, E. (2016). “Kayıtlı Sermaye Sisteminde Yeni Pay Alma (Rüçhan) Hakkının Sınırlandırılması Bağlamında Genel Kurulun Yetkileri -Alman ve İsviçre Hukuku ile Karşılaştırmalı-”, TBB Dergisi, S. 122, s. 315-336.
- Değirmencioğlu Aydın, N. (2021). Anonim Şirketlerde Rüçhan Hakkı, İstanbul.
- Dural, M., Sarı, S. (2014). Türk Özel Hukuku, Cilt: I, 9. Baskı, İstanbul.
- Eminoğlu, C. (2015). “Anonim Şirket Pay Sahipleri Açısından “Eşit Şartlarda Eşit İşlem” İlkesi”, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C. 1, S. 1, s. 79-88.
- Epeçeli, S. (2010). “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın Yeni Pay Alma Hakkı ile İlgili Olarak Getirdiği Düzenleme, Eleştiriler ve Öneriler”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 84, S. 6, s. 3589-3625.
- Görmez, O. (2017). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Rüçhan Hakkının Kısıtlanması, İstanbul.
- Hatemi, H. (2011). Medeni Hukuk’a Giriş, 5. Bası, İstanbul.
- Kırca, İ., Şehirli Çelik, F. H., Manavgat, Ç. (2013). Anonim Şirketler Hukuku, C.1, Ankara.
- Kocayusufpaşaoğlu, N. (Kocayusufpaşaoğlu, N., Hatemi, H., Serozan, R., Arpacı, A.) (2014). Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C.I, 6. Bası, İstanbul.
- Korkmaz, M. C. (2022). Anonim Ortaklıkta Rüçhan Hakkı, Ankara.
- Moroğlu, E. (2018). Anonim Ortaklıklarda Sermaye Artırımı, 4. Baskı, İstanbul.
- Oğuzman, M.K., Barlas, N. (2019). Medeni Hukuk, 25. Bası, İstanbul.
- Özsungur, F. (2014). “Rüçhan Hakkının Kullanılmaması ve Sermaye Artırımında Pay Taahhütlerinin Kısmen Yerine Getirilmesi Sorunu”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 2, s. 145-164.
- Poroy, R., Tekinalp, Ü., Çamoğlu, E. (2017). Ortaklıklar Hukuku II, 13. Baskı, İstanbul.
- Pulaşlı, H. (2017). Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 5. Baskı, Ankara.
- Soykan, İ. C. (2019). Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Ortaklıklarda Sermaye Taahhüdü Yoluyla Sermaye Artırımı, 1. Baskı, İstanbul.
- Şener, O. H. (2017). Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı, 3. Baskı, Ankara.
- Tekinalp, Ü. (2015). Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, 4. Bası, İstanbul.
- Türkmen, E. (2017). “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Yeni Pay Alma Hakkına Genel Bir Bakış”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref Ertaş’a Armağan, C.19, S. 2017(Özel Sayı), s. 2315-2344.
- Yıldız, Ş. (1996). Anonim Ortaklıkta Yeni Pay Alma Hakkı, 1. Baskı, İstanbul.
- Yıldız, Ş. (2012). “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Rüçhan Hakkı Konusunda Getirilen Değişiklikler”6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununu Beklerken Marmara Üniversitesi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Sayılı, C.18, S.2, s. 809-817.